

Kemiläinen har utvivlsomt ret i, at mange historikere har været tilbøjelige til at fortolke Tysklands historie i det 19. århundrede i lys af nazismen – et oplagt eksempel herpå er Lewis Namier i »the Revolution of the Intellectuals« – og at der i den engelske imperialism var et tydeligt element af racistisk nationalisme. Men han kommer i en vis forstand til at kaste barnet ud med badevandet. I hans version bliver begrebet »nationalisme« for konturløst, og de forskelle i fx. det tyske og det franske politiske og sociale system, der nødvendigvis måtte afspejle sig i disse samfunds ideologiske overbygning, negligeres.

Bogens væsentligste værdi ligger i dens glimrende oversigt over den hidtidige forskning inden for området, og i dens påpegelse af de vanskeligheder, der er forbundet med at give emnet en nogenlunde klar afgrænsning. Kildematerialet er så umådelig stort, at det er umuligt for en enkelt forsker at overskue det. Men det forekommer velegnet til en kvantificerende behandling. Her er et område, hvor en EDB-behandling ville være naturlig.

JOHNY LEISNER

DERIC REGIN: *Freedom and Dignity. The Historical and Philosophical Thought of Schiller.* Haag, Martinus Nijhoff, 1965. x + 153 s. 18 fl.

Udviklingen af Schillers frihedsbegreb fra dets negative af Rousseaus inspirerede i »Die Räuber« til dets positive af antikken og Kant påvirkede i Kalliasbrevene til Körner og i »Über die ästhetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen« til prins Frederik Christian af Augustenborg, hvor friheden er blevet en moralsk kvalitet, hvis ydre form er den harmoniske værdighed, er temaet i denne idehistoriske afhandling. Forf. påpeger den Schiller-renaissance, der har gjort sig gældende inden for forskningen i de senere år, og han mener, at en hovedårsag hertil har været, at det var Schiller, der lancerede den forestilling om »Entfremdung«, der via Hegel og Marx er kommet til at indtage en så central placering i den politisk-filosofiske debat.

Forf. er M. A. fra Yale og hans Ph. D. drejer sig om europæisk historie, men hans hovedinteresse er litteraturhistorien. Dette mærkes i denne afhandling, hvor hans historiske uddannelse mest fornemmes i hans tydelige, omend uformulerede afvisning af den ny kritik. En strukturalistisk tankegang forekommer ham fremmed, og resultatet er blevet en traditionel tankearkæologisk studie, der lægger større vægt på at spore forbillederne for Schiller – foruden Rousseau og Kant peges med vægt på bl. a. Ferguson og Herder – end på at analysere den ny helhed, de har fået hos Schiller. I sammenhæng med, at forf. tydeligvis ofte kun har et andenhåndskendskab til disse forbilleder, forekommer metoden betænkelig, og resultatet er blevet skuffende. Der bliver i ringe grad tale om meddelelse af ny viden. Historien om Schillers og andre tyske idealisters gradvise venden sig fra den ydre til den indre verden er jo blevet fortalt før. Og i visse tilfælde fremstilles noget velkendt som epokegørende, fx. når det fremhæves at Schiller arbejdede med en triadisk dialektik. Det havde været mere interessant, hvis han ikke havde gjort det. I den kristne kulturkreds har den hellige treenighed på det nærmeste gjort triaden til en nødvendig tankekategori, som man møder hos talrige af Schillers europæiske samtidige af såvel revolutionært som kontrarevolutionært tilsnit.

Pudsigt virker det, at Regin tilsyneladende ikke har kunnet holde styr på sit citatkartotek under udarbejdelsen af bogen. Et enkelt eksempel: s. 32 læses om Schellings betydning for Schiller bl. a.: »The structure of »attraction and rejection, magnetic poles, negative and positive electricity, the contrasting relations of acids and alkalis in chemistry, the irritability of muscles and sensibility of nerves in physiology, the cosmic contrast between light and weight, as well as that between the sexes« – citatet er fra Paul Kluckhohn: *Das Ideengut der deutschen Romantik*, Tübingen 1953, s. 25 – lies at the basis of Schelling's entire system. It is not surprising to find Schiller in full agreement with this, and in fact he was much closer to Schelling than to Fichte, especially after Schelling's appointment as professor of philosophy at Jena. Schiller's own dualistic approach was naturally in complete accord with Schelling's development of synthesis from the subjective ideal and the objective real, and the phrase »The beginning and end of all philosophy is freedom« could have been formulated by both«. Og s. 116: »On the whole Schelling's work of that time with the stress on the force of creativity in polarity, was most important to Schiller. The structure of – her kommer Kluckhohn-citatet igen – lies at the basis of Schelling's entire system. It is not surprising to find Schiller in full agreement with this, and in fact, he was much closer to Schelling than to Fichte. The phrase »the beginning and end of all philosophy is freedom« could have been formulated by both Schelling and Schiller«.

Man sidder tilbage med en uafrystelig tvivl med hensyn til forf.s arbejdsmetode og indsigt.

JOHNY LEISNER

OLDTID OG MIDDELALDER

ULF ERIK HAGBERG: *The Archaeology of Skedemosse. I-II. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar. Antikvariska serien.* Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1967. 133 s., 20 pl. + 150 s. Ill. 80 + 80 sv. kr.

Med Ulf Erik Hagbergs publikation af de arkæologiske undersøgelser i Skedemosse på Öland foreligger det første monumentale vidnesbyrd om den udgravningsaktivitet, hvormed nordiske jernalderforskere i de seneste årtier påny har engageret sig i offermosernes mystik og problematik. Det begyndte i 1950 i Illerup ådal ved Skanderborg, og det fortsatte indtil 1964 i Ejsbøl mose ved Haderslev og i Skedemosse. Resultaterne af disse udgravninger og efterfølgende studier har hidtil kun antydningvis været fremlagt i foredrag og foreløbige meddelelser, og først med Hagbergs store bog gives der mulighed for mere dybtgående at vurdere et sådant funds faktiske indhold og muligheder. Lad det være sagt straks, at denne endelige publikation fuldt ud bekræfter, hvad forfatteren ved tidligere lejligheder har antydnet: Skedemossefundet kommer os ved, fordi det alsidigt belyser et problemkompleks, der gennem generationer har beskæftiget nordeuropæisk og ikke mindst dansk arkæologi. Ligesom de nævnte danske udgravninger tager Skedemossestudierne nemlig arven op efter Conrad Engelhardts berømmelige virksomhed i midten af forrige århundrede, hvor en række